

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจเพื่อศึกษาการจัดทำครรชนีของหนังสือวิชาการที่จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์เอกชน

วัตถุประสงค์ในการวิจัย คือ

1. เพื่อวิเคราะห์ลักษณะครรชนีหนังสือวิชาการที่จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ในด้าน ประเภทของครรชนี ปริมาณหน้าครรชนี การจัดเรียงครรชนี การจัดวางรูปหน้าครรชนี ภาษาที่ใช้ในการทำครรชนี การระบุตำแหน่งของครรชนี และรายการโยง
2. เพื่อศึกษาการจัดทำและปัญหาในการจัดทำครรชนีหนังสือวิชาการของสำนักพิมพ์เอกชน และผู้เขียน

สมมติฐานของการวิจัย มีดังต่อไปนี้

1. ครรชนีหนังสือส่วนใหญ่เป็นครรชนีแยกประเภท หนังสือแต่ละเล่มมีจำนวนหน้าครรชนีโดยเฉลี่ยร้อยละ 2 การจัดเรียงครรชนีเป็นแบบพยัญชนะต่อพยัญชนะ การจัดวางรูปหน้าครรชนีแบ่งเป็น 2 คอลัมน์ การระบุตำแหน่งใช้การระบุเลขหน้า และครรชนีหนังสือวิชาการส่วนใหญ่ไม่มีรายการโยง
2. ปัญหาของสำนักพิมพ์ในการจัดทำครรชนีหนังสือวิชาการ คือ ไม่มีบุคลากรที่ทำหน้าที่ทำครรชนี และปัญหาของผู้เขียนหนังสือวิชาการในการทำครรชนี คือ ไม่มีคู่มือแนะนำในการทำครรชนี

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

กลุ่มที่ 1 หนังสือวิชาการที่มีบรรณานุกรมที่จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์เอกชน ตั้งแต่ พ.ศ.2529-2539 จำนวน 350 ชื่อเรื่อง ในหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยของรัฐ 4 แห่ง ได้แก่

- หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง

กลุ่มที่ 2 สำนักพิมพ์เอกชนที่จัดพิมพ์หนังสือวิชาการที่มีบรรณานุกรม จำนวน 40 แห่ง

กลุ่มที่ 3 ผู้เขียน/แปล/เรียบเรียงหนังสือวิชาการที่มีบรรณานุกรม จำนวน 228 คน

การศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ วารสาร เอกสารและการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบรรณานุกรมหนังสือและการทำบรรณานุกรมหนังสือ เพื่อเป็นข้อมูลในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การคัดเลือกประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย มี 3 กลุ่ม แต่ละกลุ่ม มีวิธีการคัดเลือกดังต่อไปนี้

กลุ่มที่ 1 หนังสือวิชาการที่มีบรรณานุกรมของสำนักพิมพ์เอกชน จำนวน 350 ชื่อเรื่อง มีขั้นตอนการคัดเลือกดังนี้

1. ค้นหาจากระบบฐานข้อมูลทรัพยากรของห้องสมุด โดยค้นจากเลขหมู่ใหญ่/เลขหมู่ย่อย ของทุกหมวด ตามระบบการจัดหมู่ของแต่ละห้องสมุด
2. จำกัดการค้นตามปีที่พิมพ์และสถานที่เก็บ โดยเลือกเฉพาะหนังสือที่พิมพ์ใน พ.ศ 2529-2539 ซึ่งเป็นหนังสือทั่วไปที่จัดเก็บในหอสมุดกลางเท่านั้น
3. ตรวจสอบรายการบรรณานุกรมจากผลการค้นที่ได้ที่ละรายการคัดเลือกรายการที่คาดว่าเป็นหนังสือวิชาการที่จัดพิมพ์ โดยสำนักพิมพ์เอกชนในเขตกรุงเทพมหานคร โดยพิจารณาจากชื่อเรื่อง สถานที่พิมพ์ และสำนักพิมพ์ จากนั้นบันทึกเลขเรียกหนังสือเพื่อไปค้นตัวเล่มหนังสือต่อไป

4. พิจารณานำหนังสือที่ค้นได้ โดยพิจารณาหนังสือวิชาการที่มีลักษณะดังต่อไปนี้
- ด้านเนื้อหา เป็นเนื้อหาที่มุ่งให้ความรู้ในสาขาวิชาใดวิชาหนึ่ง
 - ด้านส่วนประกอบของหนังสือ เป็นหนังสือที่มี คำนำ สารบัญ เนื้อหา รายการอ้างอิงหรือการระบุที่มาของเนื้อหา/ภาพที่ปรากฏในเล่ม
 - ด้านผู้ผลิต จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์เอกชนเท่านั้น ไม่รวมหนังสือที่ผู้เขียน จัดพิมพ์เอง หรือผลิตโดยโรงพิมพ์

เมื่อพบหนังสือวิชาการจะคัดเลือกเฉพาะชื่อเรื่องที่มีบรรณานุกรมท้ายเล่ม จากนั้นบันทึกรายการ บรรณานุกรม และที่อยู่ของสำนักพิมพ์

ผลการสำรวจปรากฏว่า หนังสือวิชาการที่มีบรรณานุกรมในห้องสมุดทั้ง 4 แห่ง มีจำนวน 1,101 รายการ (ร้อยละ 11.91) จากหนังสือวิชาการ 9,246 รายการ โดยหอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีจำนวน 323 รายการ (ร้อยละ 11.92) สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีจำนวน 318 รายการ (ร้อยละ 13.24) สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มีจำนวน 279 (ร้อยละ 11.88) และสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง มีจำนวน 181 รายการ (ร้อยละ 1,786) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 หนังสือวิชาการที่มีบรรณานุกรมในหอสมุดกลาง แต่ละแห่ง

ห้องสมุด	หนังสือวิชาการ		
	ไม่มีบรรณานุกรม	มีบรรณานุกรม	ร้อยละ
หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	2,710	323	11.92
สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	2,401	318	13.24
สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	2,349	279	11.88
สำนักหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยรามคำแหง	1,786	181	10.13
รวม	9,246	1,101	11.91

5. บันทึกรายการบรรณานุกรมหนังสือวิชาการของหอสมุดแต่ละแห่ง จากนั้นตรวจสอบ และคัดเลือกรายการที่ซ้ำชื่อเรื่องออก กรณีที่ผู้เขียนคนเดียวกันและชื่อเรื่องเดียวกัน ผู้วิจัยจะคัดเลือกเฉพาะครั้งที่พิมพ์ล่าสุดเท่านั้น เมื่อคัดเลือกแล้วพบหนังสือวิชาการที่มี บรรณานุกรม จำนวน 350 ชื่อเรื่อง (ภาคผนวก ก)

กลุ่มที่ 2 ผู้จัดการหรือ บรรณาธิการสำนักพิมพ์เอกชน ในเขตกรุงเทพมหานคร 46 แห่ง

ผู้วิจัยตรวจสอบหนังสือจำนวน 350 ชื่อเรื่อง ได้รายชื่อสำนักพิมพ์จำนวน 46 แห่ง เมื่อติดต่อสำนักพิมพ์เพื่อส่งแบบสอบถาม พบว่า บางแห่งปิดกิจการ บางแห่งย้ายที่อยู่ และปฏิเสธการตอบแบบสอบถาม เนื่องจากปัจจุบันไม่ได้จัดทำบรรณานุกรมหนังสือ จึงมีจำนวนสำนักพิมพ์ที่สามารถส่งแบบถามได้ 40 แห่ง ดังนี้

1. บริษัท ซีเอ็ดยูเคชั่น จำกัด (มหาชน)
2. บริษัท ลิฟวิ้งทรานส์มีเดีย จำกัด
3. บริษัท สำนักพิมพ์ ไทยวัฒนาพานิช
4. บริษัท สำนักพิมพ์ไฮลิสติกพับลิชชิง
5. ฝ่ายวิชาการ โรงเรียนสยามคอมพิวเตอร์และภาษา
6. สำนักพิมพ์ 3495 บุ๊คส์เซ็นเตอร์
7. สำนักพิมพ์กรุงเทพเวชสาร
8. สำนักพิมพ์ข้าวฟ่าง
9. สำนักพิมพ์ซอฟท์เพรส
10. สำนักพิมพ์ซัคเซสมีเดีย
11. สำนักพิมพ์ดวงกมล
12. สำนักพิมพ์ดอกหญ้า(วิชาการ)
13. สำนักพิมพ์ต้นอ้อ แกรมมี่
14. สำนักพิมพ์นานมีบุ๊คส์
15. สำนักพิมพ์บ้านและสวน
16. สำนักพิมพ์บูรพาสาสน์
17. สำนักพิมพ์ประกายพรีก
18. สำนักพิมพ์ประพันธ์สาส์น
19. สำนักพิมพ์โปรวิชั่น
20. สำนักพิมพ์ฟิสิกส์เซ็นเตอร์
21. สำนักพิมพ์เมคคิลมีเดีย
22. สำนักพิมพ์แมครอ-ฮิล อินเตอร์เนชันแนล เอนเตอร์ไพรส์ อิงค์

23. สำนักพิมพ์เมืองโบราณ
24. สำนักพิมพ์ยูไนเต็ดส์บุ๊คส์
25. สำนักพิมพ์รวมสาส์น
26. สำนักพิมพ์ริ้วเขียว
27. สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช
28. สำนักพิมพ์วิทย์พัฒน์
29. สำนักพิมพ์ศยาม
30. สำนักพิมพ์สายใจ
31. สำนักพิมพ์สารคดี
32. สำนักพิมพ์สาระ
33. สำนักพิมพ์สุขภาพใจ
34. สำนักพิมพ์สุวีริยาสาส์น
35. สำนักพิมพ์หน้าต่างสู่โลกกว้าง
36. สำนักพิมพ์หอมชาวบ้าน
37. สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์
38. สำนักพิมพ์อัมรินทร์วิชาการ
39. สำนักพิมพ์ ไอบิช พับลิชชิง
40. สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์

กลุ่มที่ 3 ผู้เขียน/แปล/เรียบเรียง หนังสือวิชาการที่มีครรชนี ทั้งหมด 350 ชื่อเรื่อง

ผู้วิจัยตรวจสอบรายชื่อผู้เขียน/แปล/เรียบเรียงหนังสือวิชาการ 350 ชื่อเรื่อง พบว่ามีผู้เขียนหลายคนเขียนหนังสือมากกว่า 1 ชื่อเรื่อง และหนังสือบางชื่อเรื่องมีผู้เขียนหลายคน รวมจำนวนผู้เขียนทั้งหมด 255 คน จากนั้นผู้วิจัยติดต่อผู้เขียนผ่านสำนักพิมพ์และที่อยู่ที่บ้าน พบว่าผู้เขียนบางคนเสียชีวิต ศึกษาต่อต่างประเทศ และหลายคนย้ายที่ทำงาน ไม่สามารถติดต่อได้ ดังนั้นเมื่อรวบรวมจำนวนผู้เขียนที่สามารถติดต่อส่งแบบสอบถามได้ จำนวน 228 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบวิเคราะห์ลักษณะหนังสือ

สำหรับผู้วิจัยเพื่อวิเคราะห์ลักษณะวรรณคดีในหัวข้อต่างๆ ได้แก่ สาขาวิชาของหนังสือ ประเภทของวรรณคดี ปริมาณของวรรณคดี การจัดเรียงวรรณคดี การจัดวางรูปหน้าวรรณคดี ภาษาที่ใช้ในการทำวรรณคดี และรายการโยง แบบวิเคราะห์ 1 ชุดใช้สำหรับ หนังสือ 1 ชื่อเรื่อง ในการสร้างแบบวิเคราะห์ลักษณะวรรณคดีหนังสือ ด้านการจำแนกสาขาวิชา ผู้วิจัยได้ใช้แนวทางจาก

Library of Congress classification. Washington, D. C. : Library of Congress, Cataloging Distribution, Service, 1995.

Dewey Decimal Classification Relative Index. 21 th ed. New York : Forest Press, 1996.

สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย . ประมวลหลักสูตรสาขาวิชา และปริญญาของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย.กรุงเทพฯ, 2532.

ผู้วิจัยได้แบ่งสาขาวิชาออกเป็น 3 สาขาวิชาใหญ่ และในแต่ละสาขาวิชาประกอบด้วย สาขาวิชาย่อยๆ ดังนี้

1. สาขามนุษยศาสตร์ ได้แก่ โบราณคดี ภาษาและภาษาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ วรรณคดี/วรรณกรรม ปรัชญา วิจิตรศิลป์ ศาสนา นาฏยศาสตร์ จิตวิทยา ดนตรี มานุษยวิทยา และ บรรณารักษศาสตร์

2. สาขาสังคมศาสตร์ ได้แก่ รัฐศาสตร์ การบริหารธุรกิจ ภูมิศาสตร์ การบัญชี เศรษฐศาสตร์ สังคมวิทยา นิติศาสตร์ สื่อสารมวลชน ประชากรศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ และคหกรรมศาสตร์

3. วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

3.1 วิทยาศาสตร์ธรรมชาติ ได้แก่ วิทยาศาสตร์ชีวภาพ เคมี ฟิสิกส์ สถิติศาสตร์ และคณิตศาสตร์

3.2 เทคโนโลยี ได้แก่ สิ่งแวดล้อมและทรัพยากร แพทยศาสตร์
วิศวกรรมศาสตร์ พยาบาลศาสตร์ คอมพิวเตอร์ ทันตแพทยศาสตร์ สถาปัตยกรรมศาสตร์
สาธารณสุขศาสตร์ เกษตรศาสตร์ เภสัชศาสตร์ สัตวแพทยศาสตร์

2. แบบสอบถามจำนวน 2 ชุด ได้แก่

2.1 แบบสอบถามผู้จัดการ หรือ บรรณาธิการสำนักพิมพ์เอกชน ซึ่งประกอบด้วย
คำถามเกี่ยวกับนโยบายในการจัดพิมพ์หนังสือวิชาการ นโยบายในการจัดทำบรรณานุกรมหนังสือ
ประเภทของบรรณานุกรม เป็นการใช้คำถามแบบกำหนดคำตอบให้ และคำถามแบบปลายเปิด เพื่อให้
ผู้ตอบแบบสอบถามระบุคำตอบ

2.2 แบบสอบถามผู้เขียนหนังสือวิชาการที่มีบรรณานุกรม เนื้อหาของแบบสอบถามแบ่ง
เป็น 3 ส่วน โดยกำหนดให้ผู้เขียนหนังสือวิชาการที่ทำบรรณานุกรมด้วยตนเอง ตอบคำถามในส่วนที่ 1
และส่วนที่ 3 และผู้เขียนที่ไม่ได้จัดทำบรรณานุกรมด้วยตนเอง ตอบคำถามในส่วนที่ 2 และส่วนที่ 3

เนื้อหาของแบบสอบถามแต่ละส่วนมีดังนี้

ส่วนที่ 1 ประกอบด้วย คำถามเกี่ยวกับ วัตถุประสงค์ในการทำบรรณานุกรม ใช้คำถาม
แบบปลายเปิด เพื่อให้ผู้ตอบระบุคำตอบ

ส่วนที่ 2 เป็นคำถามสำหรับผู้เขียนหนังสือวิชาการที่ไม่ได้ทำบรรณานุกรม ประกอบด้วย
คำถามเกี่ยวกับ ผู้ที่ทำบรรณานุกรมแทนและสาเหตุในการให้ผู้อื่นทำแทน

ส่วนที่ 3 เป็นคำถามสำหรับผู้เขียนหนังสือวิชาการที่มีบรรณานุกรมทั้งหมด เกี่ยวกับ
บทบาทของสำนักพิมพ์ในการทำบรรณานุกรม ผู้ที่ควรรับผิดชอบการทำบรรณานุกรม และข้อเสนอแนะ โดยใช้
คำถามแบบกำหนดคำตอบให้และแบบปลายเปิดเพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามระบุคำตอบ

การทดสอบเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เพื่อให้เครื่องมือวิจัยสามารถนำไปใช้ในการวิจัยจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงได้นำมา
ทดสอบโดยการส่งแบบสอบถามให้กับผู้เขียนหนังสือที่จัดพิมพ์โดยสมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี
(ไทย-ญี่ปุ่น) จำนวน 20 คน สำหรับแบบวิเคราะห์ลักษณะบรรณานุกรมหนังสือได้นำไปตรวจสอบ
หนังสือที่มีบรรณานุกรม จำนวน 20 เรื่อง

ผลการทดสอบ ปรากฏว่ามีข้อบกพร่องในแบบสอบถามผู้เขียนหนังสือวิชาการที่มีครรชนีที่ต้องเพิ่มเติมดังนี้

1. เพิ่มการอธิบาย ความหมาย คำว่า "ครรชนีหนังสือ" จึงได้อธิบายความหมายของคำว่าครรชนีหนังสือ ไว้ที่เชิงอรรถ

2. เพิ่มเติมทางเลือกในแบบสอบถาม ดังนี้

- ส่วนที่ 1 คำถามที่ 2 เกี่ยวกับวัตถุประสงค์ในการทำครรชนี ผู้วิจัยได้เพิ่มเติมวัตถุประสงค์ อีก 1 ข้อ คือ _____ ต้องการให้หนังสือมีมาตรฐานเช่นเดียวกับหนังสือวิชาการอื่นๆ

คำถามที่ 4 เกี่ยวกับปัญหาที่ผู้เขียนประสบในการทำครรชนี ผู้วิจัยได้ปรับจาก _____ สิ้นเปลืองเวลาและค่าใช้จ่ายในการจัดเตรียมต้นฉบับมากขึ้น

เป็น

_____ สิ้นเปลืองเวลาในการจัดเตรียมต้นฉบับมากขึ้น

_____ เพิ่มค่าใช้จ่ายในการเตรียมต้นฉบับและการจัดพิมพ์

ส่วนที่ 2 คำถามที่ 2 เกี่ยวกับสาเหตุที่ผู้เขียนไม่ทำครรชนีด้วยตนเอง ผู้วิจัยได้เพิ่มเติมสาเหตุ อีก 1 ข้อ คือ _____ ไม่มีความชำนาญเพียงพอ

ส่วนที่ 3 คำถามที่ 1 เกี่ยวกับบทบาทของสำนักพิมพ์ในการทำครรชนี ผู้วิจัยได้เพิ่มเติมทางเลือกอีก 3 ข้อ คือ

_____ ปรึกษาขอความคิดเห็นจากผู้เขียนก่อนทำครรชนี

_____ ควรให้ผู้เขียนเห็นชอบกับครรชนีนี้นั้นก่อนจัดพิมพ์

_____ ตรวจสอบความถูกต้อง สมบูรณ์ของครรชนีก่อนพิมพ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

- แบบวิเคราะห์ลักษณะครรชนีหนังสือ

ผู้วิจัยนำหนังสือวิชาการจำนวน 350 ชื่อเรื่อง มาวิเคราะห์ข้อมูลลงในแบบวิเคราะห์ของหนังสือแต่ละชื่อเรื่อง โดยมีวิธีการวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

- สาขาวิชา พิจารณาเนื้อหาภายในเล่ม กรณีที่มีเนื้อหามากกว่า 1 สาขาวิชา จะเลือกสาขาวิชาที่มีเนื้อหามากที่สุด และพิจารณาสาขาวิชาที่ผู้เขียนเชี่ยวชาญจากประวัติผู้เขียนที่ปรากฏภายในเล่มประกอบกัน

- ลักษณะครรชนีหนังสือ เกี่ยวกับประเภทของครรชนี ปริมาณของหน้าครรชนี การลงรายการศัพท์ การจัดเรียง การวางรูปหน้า ภาษาที่ใช้ การระบุตำแหน่ง และรายการโยง โดยพิจารณาตามลักษณะครรชนีที่ได้จากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

- แบบสอบถามของผู้จัดการหรือบรรณาธิการสำนักพิมพ์เอกชน

ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามถึงสำนักพิมพ์เอกชน 40 แห่ง ด้วยตนเองและทางไปรษณีย์ ในช่วงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2541- มกราคม พ.ศ.2542 ปรากฏว่า ได้รับแบบสอบถามคืน จำนวน 30 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 75.00

- แบบสอบถามของผู้เขียนหนังสือวิชาการที่มีครรชนี

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยส่งแบบสอบถาม ให้กับผู้เขียนหนังสือวิชาการ ตามที่อยู่ที่ได้จากสำนักพิมพ์ และตามที่ระบุไว้ในหนังสือ ส่งแบบสอบถามให้แก่ผู้เขียนทางไปรษณีย์ในช่วงเดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2541- เดือนมกราคม พ.ศ. 2542 ในการส่งแบบสอบถาม พบปัญหาหลายประการที่ทำให้ไม่สามารถรวบรวมข้อมูลได้ตามที่กำหนด อาทิเช่น ผู้เขียนเสียชีวิตแล้ว ผู้เขียนศึกษาต่อต่างประเทศ ลาออกจากที่ทำงานเดิม และ/ หรือย้ายออกจากที่อยู่เดิม จึงดำเนินการติดต่อผู้เขียนอีกครั้ง โดยใช้วิธีค้นหาหมายเลขโทรศัพท์ที่บ้านและสอบถามที่อยู่เพื่อส่งแบบสอบถามเพิ่มเติม ในช่วงเดือน มกราคม-กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2542 รวมจำนวนแบบสอบถามที่ส่ง 228 ชุด และได้รับกลับคืน จำนวน 151ชุด ร้อยละ 66.23

การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามและแบบวิเคราะห์ มาแจกแจงความถี่และคำนวณหาค่าร้อยละ จากนั้นนำเสนอในรูปแบบตาราง และการบรรยาย ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ข้อมูลในบทที่ 4 และสรุปและอภิปรายผลในบทที่ 5